

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORAĐEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția:
Strada Academiei No. 6.
Administrația:
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

Abonament:
Exemplarul 5 Lei
Pe un an 200 Lei

PARTEA OFICIALĂ

Nr. 666/1930.

Prigonirea creștinilor din Rusia.

Imensa împărăție rusească cu blândul și credinciosul ei popor rusesc după cataclismul produs de războiul mondial ajuns-a pe mâna bolșevismului înfiorător, care pe lângă distrugerea întregii ordine sociale, cu cea mai satanică ură distruge, mai bine de zece ani, tot ce este nobil, sfânt și drept în sufletul omenesc. Mai bine de zece ani creștinii din Rusia sufer foarte grozăviile unei prigoniri cu nimic mai puțin sângeroase ca celea din întâiele veacuri ale creștinismului. În numele libertății sunt uciși, deportați sau puși la muncă silnică toți, cari mai cutează să-l mărturisească pe Dumnezeu, locașurile de închinare sunt distruse sau preschimbate în spelunci de cea mai scârboasă păcate, slugitorii altarului întemnițați și omorâți, tot ce este sfânt și dumnezeesc este batjocorit, în numele frățietății bolșevice sunt dați celor mai înfiorătoare maltratări toți, aceia, cari mai cutează și numai a crede în Dumnezeu și cu mâni sacrilege li-se varsă sângele miilor și miilor de creștini, cari mai cutează să se închine celui Atotputernic. La aceasta îngrozitoare priveriște a deslănțuirii puterilor diavolești lumea creștină a stat îngrozită și fără sfat, până ce părintele Creștinătății, locțiitorul Domnului pe pământ, Preafericitul Părinte Papa Piu XI, i-a ridicat privirile către Atotputernicul Dumnezeu, căruia nimic nu-i este cu neputință, și pe toți creștinii depe roto-golul pământului îi chiamă să facă tot ce le mai stă în putință pentru creștinii prigoniiți, să se roage, să ceară mila și îndurarea lui Dumnezeu pentru încetarea înfricoșatei persecuții și deodată prin rugăciunea lor să repare sacrilegiile săvârșite de descreerații călăi ai creștinismului din Rusia.

Când mai jos publicăm în întregime chemare la rugăciune a Preafericitului Părinte, scrisoarea adresată Vicarului General al Romei, pentru a ne împreuna și noi rugăciunile noastre cu ale Preafericitului Părinte și ale tuturor neamurilor pământului, lăsăm, ca în ziua de 25 Martie crt. Sărbătoarea Bunei Vestiri, în

toate bisericile Noastre parohiale, după ce în cadrul predicii se va citi scrisoarea Preafericitului Părinte, care cere mila ceriului și rugăciunea pământului pentru mântuirea nefericitei Rusii, la sfârșitul Sfintei Liturghii să se rostească în genunchi de 3 ori »Tatăl Nostru« și »Născătoare de Dumnezeu« și apoi următoarea rugăciune către Sf. Tereza a Pruncului Isus, sub a căreia specială îngrijire a pus Preafericitul Părinte viitorul Rusiei și al mucenicilor ei de azi.

Rugăciune către Sf. Tereza a Pruncului Isus.

O, tu amabilă și compătitoare Sfântă, mângăie pe frații nostri Ruși, cari sunt prada unei lungi și nemiloase prigoniri anticreștinești: câștigă-le dela Domnul statornicie în credință, spor în iubirea lui Dumnezeu și a deaproapelui și în încrederea către Preasfânta Fecioară, Mama lui Dumnezeu, pregătește-le preoți sfinți cari să repare sacrilegiile comise împotriva Sfintei Euharistii și toate hulele, fă să înflorească din nou, mai ales în tineret, îngerească virtute a curăției, precum și celelalte virtuți creștinești, pentru ca acest nobil popor, mântuit de toate asupririle, să revină de bunăvoie la unicul staul pe care inima iubitoare alui Cristos cel înviat din din morți l'a încredințat întreg Sf.-lui Petru și urmașilor săi și să guste, în sfârșit, bucuria de a preamări în împărtașire cu Sfânta Biserică catolică pe Tatăl, pe Fiul și pe Spiritul Sfânt în vecii vecilor Amin.

(Indulgințe de 300 zile recitată odată. Indulgință plenară recitată o lună în fiecare zi.)

Oradea, 10 Martie 1930.

*Scrisoarea Papei PIU XI.
către Cardinalul Pompilj (2 Februarie 1930):*

Venerabilului Nostru frate Card. Vasile Pompilj,
Episcop de Velletri și Vicar General al Nostru în Roma.
PIU PP. XI.

Domnule Cardinal,

Suntem adânc mișcați de îngrozitoarele și sacrilegele fărâdelegi ce zilnic se înoiesc și se agravează împotriva lui Dumnezeu și a sufletelor nenumăratului

popor al Rusiei, scump inimii Noastre, chiar și numai pentru aceea cât suferă, și căruia îi aparțin atâți fii și servitori marinimoși și devotați ai acestei Biserici catolice și apostolice romane, devotați și marinimoși până la eroismul martiriului.

Dela începutul Pontificatului Nostru, urmând pilda predecesorului Nostru de sacră memorie, Benedict XV., Noi înmulțirăm sforțările pentru a opri îngrozitoarea persecuție și pentru înlăturarea daunelor mari dela acel popor. Ne-am grăbit să cerem chiar dela Guvernele reprezentate în Conferința din Geneva să se învoiască în comun la o declarație care ar fi putut cruța Rusia și lumea întreagă de multe nenorociri și anume să proclame împreună, ca și condiție preventivă pentru orice recunoaștere a Guvernului Sovietic: respectarea conștiinței, libertatea cultului și a bunurilor Bisericii.

Durere, aceste trei puncte, folositoare mai ales pentru acelea ierarhii bisericești ce din nefericire sunt separate de unitatea catolică, au fost părăsite în schimbul intereselor lumesti, cari dealtcum ar fi fost mai bine îngrijite, dacă diferitele Guverne ar fi respectat înainte de toate drepturile lui Dumnezeu, împărăția sa și justiția sa; durere tot așa a fost respinsă și intervenția Noastră îndreptată ca să scape de nimicire și să păstreze în folosința lor tradițională vasele sfinte și icoanele, ce formau un tezaur de evlavie și de artă scump tuturor inimilor rușești; totuși am avut fericirea să sustragem dela un proces capital și să ajutorăm în mod eficace capul acelei ierarhii, din nefericire separat de unitate, Patriarhul Tykon, iar de altă parte darnicele oferte ale lumii catolice au mântuit de foame și de o moarte îngrozitoare mai mult de 150.000 de copii, nutriți zilnic de trimișii Nostri, până când aceștia nu au fost obligați să-și părăsească opera de îndurare, deoarece s'a preferit să fie dați morții mii de nevinovați, decât să fie nutriți de îndurarea creștinească.

Aceasta cruzime sacrilegă se întărește nu numai împotriva preoților și a credincioșilor adulți, între cari pe lângă alte victime credincioase cultului lui Dumnezeu, Noi salutăm în mod particular, preascumpii Nostrii fii, preoți și călăgărițe catolice, întemnițați, surghiuniți, condamnați la muncă silnică cu doi Episcopi ai lor, Venerabilii frați ai Nostri Boleslau Sloskan și Alexandru Frison și cu reprezentantul Nostru pentru ritul slavonesc, Exarhul catolic Leonida Fiodorov; dar organizatorii campaniei de ateism și ai »frontului antireligios« tind cu orice preț la stricarea tineretului abuzând de naivitatea și ignoranța lui, și în loc să-i dea instrucție, știință și civilizație, cari dealtcum, cași cinstea, justiția și bunul mers însuși, nu pot prospera și înflori fără de religie, îi organizează în »Liga luptătorilor fără Dumnezeu«, acoperind decadența morală, culturală și economică cu o agitare tot atât de stearpă și neomenească, în care copiii

sunt instigați la denunțarea părinților, la distrugerea, murdărirea zidurilor și a simbolurilor religioase și mai ales la pătarea sufletului lor cu toate viciile și cu cele mai rușinoase aberații materialiste, inițiatorii căreia, voind să izbească în Religie și în Dumnezeu însuși, pregătesc ruina inteligenței și a însăși naturii omenești.

În fața acestor excese, pe cari Noi mai de multe ori le-am semnalat cu durere în alocuțiunile Noastre Consistoriale și mai pe urmă în Enciclica Noastră despre creșterea tinerimii, n'am întrelăsat să Ne rugăm înși-Ne zilnic, și să rânduim rugăciuni pentru aceste milioane de suflete, răscumpărate cu sângele lui Isus Cristos, împinse și aproape forțate să-și profaneze botezul lor, evlavia tradițională a familiilor către preasfânta Fecioară, până și cele din urmă semne de respect și de cinste față de sanctuarul familiar. Cu scopul de a avea o conlucrare în sforțările Noastre împotriva atâtor rele, am instituit o Comisie specială pentru Rusia, prezidența căreia am încredințat-o după cum DV. foarte bine știți, iubitului Nostru fiu Cardinal Aloiziu Sincero. Deasemenea începând cu cele dintâi săptămâni ale pontificatului Nostru am aprobat și înzestrat cu indulgențe exclamația »Mântuitorul lumii, mântuește Rusia«, și iarăși, în decursul ultimelor luni, două formule de rugăciuni prin cari poporul rus se dă în grija dulcii făcătoare de minuni din Lisieux, Sfânta Tereza de Pruncul Isus. La fel am aprobat și inițiativa Institutului Nostru de Studii Orientale din Noemvrie anul trecut, să se țină conferințe documentate și științifice pentru ca să se facă cunoscute marelui public câteva din crimele sacrilege, pe cari liga luptătorilor fără Dumnezeu le aranjază pe nemăsuratul teritor sovietic, trecând dincolo și în contrast cu textul, Constituției revoluționare, și așa destul de antireligios și am constatat cu plăcere că acest exemplu, pornit din Roma, o lună mai târziu, a fost urmat de similare conferințe și reuniuni ținute în Paris, în Geneva, în Praga și în alte orașe.

Dar noile izbucniri precum și publicitatea oficială a atâtor injurături și cruzimi recere o reparație mai largă și mai solemnă. În ultimele sărbători de Crăciun nu numai că au fost închise multe sute de biserici, au fost arse numeroase icoane, a fost obligator lucrul pentru toți muncitorii și pentru elevii dela școală, au fost suprimate Duminecile, ci s'a ajuns la punctul de a obliga pe muncitorii fabricilor — oameni și femei — să semnez o declarație de apostazie formală și de ură împotriva lui Dumnezeu, sub pedeapsă de-ai lipsi de bonul de pâine, îmbrăcăminte și locuință, fără de cari oricare locuitor al țării aceleia nefericite ar fi silit să moară de foame, mizerie și frig: pelângă aceea în toate orașele și în multe sate s'au aranjat spectacole nerușinoase de carnaval, cași cele pe cari diplomații străini le-au avut sub ochii lor în Moscova, în centrul capitalei, în decursul sărbătorilor de Crăciun: se ve-

deau trecând care pe cari erau în mare număr copilandri îmbrăcați în ornate sacre batjocorind crucea scuipându-o, pe alte care, automobile erau pomi de Crăciun, pe cari erau numeroase păpuși legate de grumazi reprezentând episcopi catolici și ortodoxi. Iar în centrul orașului alți copilandri săvârșeau tot felul de fapte sacrilege față de Cruce,

Pentru aceea, cu scopul ca să facem noi înșine, în chipul cel mai bun posibil, o reparație pentru toate acestea crime sacrilege, și tot atunci cu scopul de a invita credincioșii din toată lumea, am hotărât, Domnule Cardinal, să mergem în ziua sărbătorii sfântului Iosif, în 19 Martie viitor, în Bazilica Noastră S. Petru, și să celebrăm pe mormântul capului Apostolilor o Liturgie de ispășire, îndurare și reparație pentru atâtea și așa de feroase ofenze pentru Inima lui Isus, și pentru mântuirea atâtor suflete puse la grele încercări, și pentru mângăierea scumpului Nostru popor rusesc, pentru ca să înceteze odată aceasta mare amărăciune, și pentru ca invidizi și popoare să se întoarcă cât mai repede la unica turmă a unicului Mântuitor și Eliberator, Domnul Nostru Isus Cristos. După ce vom fi cerut dela Preasfânta Inimă iertare și îndurare pentru victime și pentru înșiși călăii, Noi ne vom ruga către Preasfânta și neprihănită Fecioară Maria, Maica lui Dumnezeu, către curatul logodnic al ei sfântul Iosif Patronul Bisericii universale, către protectorii speciali ai Rusiei, adică SS. ingeri, S. Ioan Botezătorul, S. Nicolae, S. Ioan Crisostom, Sfinții Ciril și Metodie, precum și ceilalți sfinți și într'un mod particular către Sfânta Tereza de Pruncul Isus, căreia în mod special i-am încredințat viitorul acelor suflete.

Deci pe când Vă invităm, Domnule Cardinal, să

dați îndrumările potrivite pentru această rugăciune Noi credem cu siguranță că nu numai Clerul și poporul din Roma Noastră, ci toți Venerabilii Frați ai Noștri în episcopatul catolic și toată lumea creștină se va alătura la cererile Noastre ori în aceeași zi ori într'altă zi de sărbătoare aleasă pentru aceasta.

Siguri fiind că Provedința Dumnezească, în momentul hotărât de dânsa, va găsi și va da mijloacele necesare pentru repararea ruinelor morale și materiale din ținuturile acelea imense, cari formează a șeasa parte din teritoriul pământului întreg, vom stăruî, cu toată căldura sufletului, în aceasta rugăciune de reparare și cerere, care suntem convingeți că va atrage mila lui Dumnezeu asupra poporului rusesc.

Și cu aceasta credință, Noi Vă dăm din inimă, Domnule Cardinal, Dv. și tuturor aceluia cari ni se vor alătura nouă în aceasta cruciadă de rugăciune, Binecuvântarea Apostolică, chezașia darurilor cerești.

Dat în Roma, la S. Petru, în ziua de 2 Februarie, sărbătoarea întâmpinării Domnului, anul MDCCCXXX, al pontificatului Nostru al optulea.

Nr. 561/1930.

Salariile preoților pe luna Ianuarie 1930.

Comunicăm, că Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor sub Nr. 20977/1930 Ne-a ordonat salariile cuvenite preoților Noștri pe luna Ianuarie crt. și că acelea se pot ridica dela Oficiul administrativ al fondajunilor diecezane.

Oradea, 7 Martie 1930.

PARTEA NEOFICIALĂ

In raiul bolșevic

Regimul distrugerii și al pignonirilor din Rusia, după ce au distrus și au alungat din țară pe cărturari și pe toți oameții cu judecată lap, s'a năpustit și asupra bieților țărani pașnici și muncitori sărguincioși ai ogoarelor, cari prin muncă și cruțare și-au agonisit o stare materială mai banișoară din roadele muncii lor. După ce comuniștii bolșevici au măcinat toate bogățiile țării și ale oamenilor mai înstăriți, vreau să golească și hambarele bieților țărani. Și fiindcă acestia nu bucurosi se despărțesc de ceea ce au adunat ei cu multă trudă, s'a dat un ucaz din Moscova ca toți culacii (țărani mai înstăriți) să fie alungați din sate, și averile lor comunizate, adică făcute avere comună pentru cei cari nu muncesc.

Până acolo a ajuns nebunia bolșevică în cât au colec-

tivizat și animalele. S'a făcut — bunăoară în regiunile Volgei — un inventar al tuturor animalelor din gospodăriile private ale țaranilor, și toate animalele din comună au fost închise într'un ocol comunat pentru a servi tuturor în comun. Și fiindcă mulți țărani mai degrabă și-au tăiat vitele decât să le predea pentru folosul colectiv, s'a dat un ordin prin care toți acei țărani la cari se vor afla animale fără să fie predate gospodăriilor colective, vor fi considerați antirevoluționari și judecați la moarte, sau mai bine zis, omorâți fără judecată, după sistemul bolșevic.

Toți cei cari sunt bănuși, că ar face parte din alte clase sociale, decât proletari, sunt declarați în afară de scutul legii. Chiar poșta refuză scrisorile și telegramele adresate insfituțiilor religioase, preoților

sau altor persoane de origine burgheze.

Numai proletarii au dreptul la viață în raiul bolșevic, dar și acestia numai până ce nu se ridică vreă bănuială împotriva lor.

Teroarea și prigonirile fără rațiune au îngrozit atât de tare generația mai tineră, încât mulți tineri sunt gata să se lapede de părinții lor, ca să nu fie bănuși de antirevoluționari.

Ba sunt chiar siliți ca să declare în public că se lapadă de părinți pentru ca să poate fi primiți în serviciul Statului bolșevic și să nu fie judecați să moară de foame sau chiar omorâți. Așa ziarul »Proletarskaia Pravda« din Kiev are o rubrică stabilă pentru așa numitele »declarații oficiale« ale acelor care se lapadă de părinții lor. Iată câteva declarații de aceste: oare care Titiana Slovaceska declară, »mă hrănesc din munca proprie și am rupt orice legături cu tatăl meu, preotul Vasile Slovaceski, neavând cu el nimic comun, nici material, nici ideologic«.

L. P. Melesko spune: »În 1923 tatăl meu a primit, în urma influințelor exterioare și convingerii religioase, funcțiunea de diacon și a devenit slujitorul unui cult religios. Eu am lucrat mereu în agricultură, am participat în diferite organizații dela țară, și în 1926 am intrat în armata roșie, unde servesc și astăzi. Declar că nu am și nu vreau să am nimic comun cu tatăl meu«. — Un oarecare Vasile Țaricov declară: »Am rupt orice legătură cu tatăl meu, țăran din satul Borispol, deoarece în ultimul timp el a început să manifeste înclinări spre a deveni kulaci. Din aceasta pricină mă lapad de el și îl consider dușman de clasă.«

Aceste pilde sunt destul de grăitoare, ca să ne arate până unde poate ajunge nebunia comunistă și care este ținta ei: să te despoaie de truda muncii tale, pe care să o lași pradă acelor care nu muncesc, ci trăiesc din jaf; și apoi, să te constrângă să te lapezi de părinții tăi și de Dumnezeuul tău și să te înrolezi sub steagul roșu al deavolului.

Morala fără Dumnezeu.

În zilele noastre mai cu înverșunare ca oricând, altă dată, se străduiește lumea să tragă depe ochi „vălul nebuloș al misticismului religios“, vrând să umble pe picioarele proprii și lipsindu-se de cărja religiei. Vrea adecă omul, ca în lucrările sale să fie independent, și de aceea tragă la îndoială orice legătură între morală și credința religioasă, între morală și religie.

Introducerea unei morale fără religie, fără D-zeu, morală independentă, autonomă sau laică, în locul moralei creștine, a moralei evanghelice o motivează cu aceea, că este necesară, atât individului, cât și societății, pentru a curmă abuzurile ce se comit pretutindeni sub masca religiei. Educațiunea și instrucțiunea morală (care după exemplul Franței o introduc și în școlile noastre) este necesară pentru toți oamenii fără deosebire și aceasta nu poate să difere dela individ la individ, nici dela popor la popor. În consecință, spun aderenții moralei independente, dat fiindcă religie diferă dela popor la popor, o morală bazată pe religie s'ar deosebi după credința religioasă a popoarelor, și astfel n'ar putea forma norma aceea unitară de conduită în viață pentru toate popoarele.

Natura religiei

Justificarea acestei concepții este condiționată de noțiunea ce-o avem despre religie.

Și dacă întrebăm pe apostolii moralei independente să ne spună ce înțeleg ei sub religie, atunci prin o nebuloasă sforăială filozofică, încearcă să explice religie pe cale psihologică ca și un produs al necesităților interne ale fiecărui individ. În concepția lor religie este credința obscură a simțurilor. Fiecare individ are un sentiment oarecare (ex. o dorință, o trebuință, o aspirațiune) și acest sentiment stimulează fantezia, cu ajutorul căreia crează imagini fantastice, cari trec în convingeri și credințe. Aceste

convingeri și credințe sunt întruchiparea nevoilor interne individuale. Deci, sentimentele individuale sunt izvorul tuturor religiunilor.

Acest subiectivism psihologic, pe baza căruia se încearcă explicarea religiei, și prin care individul este avansat și proclamat de făuritorul ori cărei religii, a putut să se înscăuneze în mințile oamenilor mulțumită lui Kant, care i-a dat un colorit științific înglobându-l în sistemul său filozofic.

Filozofia raționalistă a veacului al 19. a familiarizat lumea și mai tare cu această concepție subiectivistă a religiei. Așa Schleiermacher, declarând religie „un sentiment de simplă atârănare“, afirmă că dogmele de credință sunt lucruri accidentale supuse evoluției timpului, ele sunt numai niște formule prin cari dăm expresiune credințelor noastre, cari toate sunt produsul meditării asupra sentimentelor, adecă al fanteziei. În rezumat esența religiei este sentimentul.

După Paulsen izvorul religiei îl formează sentimentele de venerațiune și de admirațiune față de marele tot, față de Universul nemărginit. Imaginile și formulele perceptibile, în cari se întruchipează acele „sunt ceva accidental și neesențial“.¹

Wundt crede că religie este „întruparea senzibilă, concretă a ideilor morale“,² iar Ziegler susține că religie este izvorâtă din sentimentul aspirațiunii către infinit.³ După cum se poate vedea, în concepția subiectivistă a religiei, totul este relativ, subiectiv și schimbăcios în chestiunile de religie, nimic nu este obiectiv, concret, și de valoare universală.

Această concepție subiectivistă s'a reluat în veacul XX. înglobând și rezumând în sine toate erezile, cari au atăcat religie creștină în cursul veacurilor. Noua formă a subiectivismului raționalist este cunoscută sub

¹ Fr. Paulsen, System der Ethic I. 906.

² Wundt Ethic II. 104.

³ Th. Ziegler, Wiessen u. Glauben. 14.

numele de modernism, reprezentat prin Loisy, Blondel, Tyrrel, Fogazzaro scl. și damnat de Papa Piu X. la 8 Septembrie 1907 prin enciclica „Pascendi”. Acest modernism încearcă să reînvie raționalismul Kantian sub formele filozofiei creștine catolice.

Valoarea religiunii făurită de teoria sentimentului, a religiunii sentimentale, o fixează filozoful Cathrein când o numește „formațiune subiectivă fantastică lipsită de orice valoare obiectivă, o fantasmagorie goală, în care se caută prin amăgire o satisfacție pentru inima doritoare de mângâiere”.¹

Religia aseasta modernă subiectivistă a câștigat mulți aderenți pe simplul motiv, că măgulește dorințele și înclinările fiecăruia, este foarte comodă. „Aderenții acestei religii sentimentale nu mai au nevoie să creadă în dogme neplăcute, nu mai trebuie să se închine, să meargă la biserică; și — ceeace însemnează și mai mult — nu mai au nevoie să se teamă de un judecător etern, așa încât fiecare poate să-și orânduiască viața după placul său. Dar păcat că socoteala este greșită și că singurul fapt de a fi comodă nu poate fi dovadă pentru exactitatea unei religii”.²

Întreaga concepția aceasta subiectivistă se razimă pe niște principii false că, adevărat mîntea omenească ar fi independentă și unica măsură sau normă a tuturor adevărurilor și deci și a celor religioase, și că adevărurile religioase, ca toate adevărurile, ar fi supuse unei evoluții continue și în consecință, unei perfectibilități, ceeace învolvă că orice adevăr este relativ și schimbăcios.

Față de această concepție raționalistă a religiunii, noi opunem concepția filozofiei creștine, care se razimă pe fapte concrete dovedite și de istoria tuturor popoarelor chiar și a celor vechi.

În vechimea cea mai îndepărtată, ne spune etnografia, la Babilonieni, Egipteni, Persi, Indieni scl. și chiar la popoarele în stare de natură, se află credința într-o ființă supraomenească, se află urmele unui cult ce-l dădeau acele popoare zeității lor. Credința popoarelor în ființe supraumane, cari conduc rostul lumii, totalitatea raporturilor lor față de acele ființe și exteriorizarea acelor prin adorare, formă religiunea acelor popoare. „Religio est cultus deorum”, zice Cicero.

Răzimată pe acest fapt istoric, filozofia creștină concepe religiunea ca și cultul ce-l dăm lui D-zeu. Astfel temeiul religiunii în concepțiunea creștină, sunt raporturile obiective ale sufletului omenesc către D-zeu creatorul, raporturi cari au o valoare universală și neschimăcioasă, pentru că aceste nu sunt produsul dorinței subiective, fantastice a individului, ci al unor adevăruri obiective.

Raportul între religiune și morală în filozofia păgână

După ce am văzut care este esența și natura religiunii, se pune întrebare ce raport există între religiune ca și un cult ce se dă unei ființe transcendente, personală, cult rezumat pe un complex de adevăruri de credință de o valoare obiectivă imutabilă, și între morală, ca și complexul normelor, regulilor după cari trebuie să se îndrepte lucrările omenești și dela cari atârână valoarea acestora.

¹ V. Cathrein, Concepția catolică despre lume, III, Morala catolică p. 212. Trad. B. Fr. T. Falewski.

² Cathrein l. c. p. 213.

Există între ele o legătură strânsă, așa că cea dintâi să fie izvorul, pomul, iar cea de a doua fructele; sau morală este o disciplină cu totul independentă, răzimată singur pe rațiunea naturală individuală, fără nici o legătură cu altă ființă; adevărat motivele lucrărilor morale le dă mîntea fiecăruia, sau sunt dictate de voința divină?

Dacă vom cerceta credința popoarelor din cele mai îndepărtate vremuri ne vom convinge că la toate popoarele vom afla o strânsă legătură între religiune și morală și că această concepție este concrecută cu conștiința neamului omenesc. Fără să amintim aci de credința descoperirii d-zeiești din Vechiul Test. în care se spune apriat că norma vieții morale este legea d-zeiască; au crezut-o aceasta și popoarele culte din lumea veche. Brahmanismul și Parsismul vedeau în legea d-zeiască călauza vieții omenești, așa că moralitatea lucrărilor omenești, onestitatea sau neonestitatea acelor a determină raportul lor către aceasta lege d-zeiască.

Chiar și în filozofia elină: Pythagora, Socrate și Platon, acești uriași ai gândirii omenești din lumea antică, socoteau lucrările morale ca determinate de voința divinității. După Platon, cel mai mare bine este: fericirea, de care însă, numai atunci te vei împărtăși dacă te vei asemăna divinității.

Aceasta o poți ajunge prin virtutea morală, care cuprinde patru virtuți:

a) cumpătarea, b) bărbăția, c) înțelepciunea și d) dreptatea. Fiecare din aceste virtuți — spune Platon — cuprinde ceva divin, și prin deprinderea lor te faci prieten zeilor. De aceea nu poate să lucreze cineva moral, fără să cinstească divinitatea. Necredința o socotea, ca cea mai mare imoralitate.

Aristotel. Cel dintâiu, care a început să desfacă legătura, care și după credința lumii vechi este între religiune și morală, a fost filozoful grec: Aristotel. Fericirea, care este scopul ultim al lucrărilor morale, Aristotel o restrânge la lumea aceasta, la fericirea pe care o poate dobândi omul aici pe pământ. Și aceasta fericire se cuprinde în cea mai înaltă virtute, care este: înțelepciunea. Pentru dobândirea acesteia se cere a) o viață îndelungată, ca și fericirea să fie de o durată mai lungă; b) bunuri materiale, pentru că cel ce suferă în lipsuri nu poate fi fericit; c) prieteni buni, societatea cărora ajută mult promovarea acestei fericiri. Pe lângă aceasta fericire individuală, personală, prin deprinderea virtuții omul de vine și cetățean bun; acesta este scopul dublu al moralei aristotelice: să cultivi, să deprinzi virtutea, pentru ca să fii însuși fericit aici pe pământ, și ca să devini cetățean bun. Alt motiv transcendent nu există, pentru că — zice Aristotel — zeii nu se interesează de muritori.

Stoicii: Principiile moralei aristotelice fură continuate de către stoici, cari socoteau virtutea, ca cel mai mare bun, ce-l poate avea omul aici pe pământ; pentru că viața dincolo de mormânt nu este sigură. Morala lor este morală naturalistă, pentru că sub „virtute” ei înțeleg: „viața conformă naturii”. Datorința omului ar fi ca să deprindă aceasta virtute, pentru că în aceasta rezidă adevărata înțelepciune, care constituie fericirea. Și aceasta fericire stă în aceea, că omul atunci nu mai dorește nimic, e indiferent față de bucurie și durere; nimic nu-l poate scoate din amorfeala monotoniei sale: apatie. Astfel de om — susțin stoicii — e cel mai fericit, cel mai desăvârșit, ridicându-se deasupra tuturor darăverilor lumii acesteia;

neîntrecut fiind în demnitale, tot ce el face este bine; nici păcătui nu poate.

Epicureismul. Absurditatea morală a stoicilor o duse la extrem, epicureismul denumit așa, după întemeietorul său Epicur (341—270 a. Chr., filozof grec a cărui filozofie naturală, se razimă cu totul pe atomismul lui Demokritos. Epicureismul, materializând totul (Dzei și suflet), vede binele suprem în cea mai mare plăcere, prin care se eschide suferința, durerea. Scopul omului este să procure cât mai multă plăcere și să înlăture durerea, suferința, dar așa ca aceasta operațiune să nu fie împreună cu suferință. Suprema virtute în sistemul epicureilor este *înțelepciunea*, care constă în reducerea pretențiilor vieții așa ca acele să poată fi îndeplinite; și care prin o prevedere moderează și regulează plăcerile în așa fel, ca să nu se conturbe una pe alta, ci să producă noue fericiri nu numai prin plăcerile momentane, ci și prin amintirile dulci din trecut, precum și prin nădejdea plăcerilor viitoare. În consecință, aici virtutea este un mijloc pentru câștigarea fericirii și nu un scop în sine, ca la stoici.

O astfel de morală, însă, nu e morală, e numai arta de a-și procura cât mai multe și cât mai mari și mai variate plăceri materiale, trupești, indiferent că pe ce cale, numai suferința că fie încunjurată (Eudemonism).

Acest grad de dezvoltare al principiilor de morală autonomă în vechime însemnă falimentul moralei, care a produs apoi, desechilibrarea vieții sociale și sufletești la toate acele popoare din lumea veche, cari primară de călăuză vieții aceasta morală autonomă: „morală bunului plac“.

Raportul între religione și morală în filozofia modernă

Sensismul moral. În veacul XVI. sub impulsul reformațiunii s'a reluat firul străduințelor eticianilor păgâni de a despărți morală de religione. Propovăduitorii acestei morale independente de religione sunt: Th. Hobbes (1588—1679); I. Locke (1632—1704) și A. A. C. Shaftesbury (1671—1713), părintele sensismului moral. După Sh. omul are un anumit simț moral (moral sense) deosebit de intelect și prin care deosebim ce e bun și ce e rău. Are omul trei feluri de înclinațiuni: a) simpatice sau sociale, cari întesc binele comun; b) egoiste sau idiopatiche; și c) nenaturale. Dintre aceste bune sunt totdeauna cele sociale; cele egoiste sunt bune atunci, când nu împiedecă pe cele dintâi; iar cele nenaturale, contrare celor două, sunt totdeauna rele. Esența virtuții rezidă în armonia dintre aceste înclinațiuni. Armonia aceasta o stabilește simțul moral, care este un instinct al naturii omenești. Aceasta doctrină fu, apoi, dezvoltată mai departe de Hutscheson (1694—1747); Schuppe, Höfding, Martineau s. a. morală și religione, în concepția lui Shaftesbury n'au nimic comun. D-zeu nu e autorul legii morale, pentrucă omul poate fi moral și fără să fie religios. Importanța și rolul religiei se restrânge la înfrânarea pornirilor păcătoase prin făgăduințele și amenințările sale, atunci când înclinațiunile nenaturale covârșesc pe cele bune, sau când aceste nu mai pot îndrumă cu efect lucrările omenești pe cărările virtuții. Insași frumusețea numai și sublimitatea virtuții nu este totdeauna în stare să determine pe om la fapte bune, la iubirea aproapelui. Mulți n'o pot pricepe, și pentru acestia este necesară religionea.

Așa dară pentru cei întunecați și simpli, pentru plebe e bună și religionea ca să-i înfrânze, și să-i ducă la brazdă, dar pentru saloane nu e potrivită, e prea rustică morală religioasă; acolo are intrare numai finul „simț moral“. Iată] doue morale: *morală clasei de jos: morală reiiioasă; și morală clasei culte: simțul moral.*

Aici ajungem, dacă părăsim fundamentul trainic și adevărat al moralei: Religione și D-zeu: ne pierdem în absurdități până ce ajungem la haosul sistemelor care de care mai șubrede, prin cari „simțul moral“ s'a volatilizat întrată, că la Hume ne izbim de un scepticism întunecat, iar filozofia franceză prin negarea existenței lui D-zeu, a sufocat cu totul simțul moral.

Autonomismul raționalist. Filozofia germană s'a pus cu totul în serviciul moralei bunului plac, al moralei-laice.

Cel mai strașnic reprezentant al acestei morale și care a avut mare înrâurintă asupra gândirii moderne este *Em. Kant*. (1724—1804). După Kant legea morală nu derivă dela o ființă transcendentă, mai pe sus de fire, ci numai dela rațiunea practică, care e voința autonomă; a primii o poruncă dela o ființă superioară externă, este *eteronomie*, adecă legea ar avea izvorul alt undeva, în afară de noi și nu în voința și rațiunea noastră independentă de ori ce înrâurinte străine. Dat fiind însă, că omul nu este spirit pur, ci compozit din spirit și materie, un complex de palimi — zice Kant — cari sunt într'o vecinică nesupunere, și numai atunci ascultă glasul rațiunii, dacă porunca ei este necondiționată, categorică („imperativul categoric“), care să disprețuiască totul, afară de respectul către legea morală a rațiunii. Singură lucrarea, care e săvârșită exclusiv din respectul către lege, către porunca categorică a rațiunii, care te determină la lucrare, aceea singură este *lucrare morală*, și nu cea săvârșită din alte considerațiuni eudemoniste, utilitariste sau sentimentale, ca de ex. iubirea, simpatia, utilitatea scl. Pârghia, norma moralității este respectul către lege.

Porunca categorică a rațiunii practice în concepția lui Kant, trebuie să aibă valoare universală, adecă să oblige pe toți oamenii. Principiul lui este: „lucreează așa încât maxima voinței tale să poată valoră ori când ca un principiu universal de acțiune“, adecă lucrarea ta să fie regulă pentru toți oamenii.

A lucra moral — după mintea lui Kant — înseamnă a lucra conform poruncii categorice, imperativului categoric, care fiind și el dictat de rațiune: a lucra moral e tot atât cât a lucra rațional.

Experiența, însă, ne învață alt cum: poți lucra foarte rațional, dar pentru aceea foarte nedrept și cu mijloace imorale. Rațiunea și răutatea inimii — zice Schopenhauer — produc criminalii.

Cu toate că izvorul unic al legii morale în etica lui Kant este rațiunea, totuși și el admite și necesitatea religiei, a nemuririi sufletului și a existenței lui D-zeu ca și un postulat, o cerință a rațiunii practice, și în consecință, o cerință morală. Deoarece — zice Kant — fericirea adevărată rare ori se poate realiză deplin aici pe pământ, e nevoie de o viață vecinică, unde împlinirea datoriei din respectul către lege să ne aducă și fericirea deplină. Fericirea aceasta consistă în sfințenia, care este idealul moral al omului, și pe care, ori cât s'ar strădui, nu-l poate atinge aici pe pământul; și de aceea nici nu poate să fie pe deplin fericit. Va trebui, dar, concludă Kant, ca și

o cerință morală, să existe o viață vecinică, unde truda omului să fie răsplătită. Dar existența unui suflet nemuritor în o viață vecinică — continuă Kant — cere și existență unei ființe supreme, care a orânduit toate aceste în vederea cuceririi idealului moral. Aceasta ființă este D-zeu, care trebuie să existe, pentru că aceasta o cere rațiunea însăși, care pretinde existența unei ordine morale, ca și a unei ordine fizice întemeiată pe existența lui D-zeu. Așa dar existența lui D-zeu este o cerință morală. „Nu D-zeu a decretat poruncile morale, ci avântul moral cere existența lui D-zeu“, și în consecință: „nu religiuinea este temeliala moralei, ci morala este fundamentul religiunii“¹.

Prin urmare Kant s'ar debarasă de religiune și ar și primi religiunea. De aici lipsa de logică, când afirmă deoparte că unicul izvor al legii morale este rațiunea, iar de altă parte pretinde ca această lege să fie considerată ca *lege d-zeiască*.

Dacă aceasta lege este divină, izvorul ei este Dzeu, și nu rațiunea, și în consecință: morală autonomă nu există; sau nu e într'adevăr divină, ci numai numită, botezată, crezută așa, pentru ca să ajute mai cu efect realizarea idealului moral: *sfințenia*. — Și atunci religiunea lui Kant este numai o ficțiune, întocmai ca și morala autonomă, care se razimă pe ea. Spune apoi, Kant de o parte că, numai acela săvârșește o lucrare morală, care lucră din respectul către lege, și în consecință, — fiind legea morală totodată și o lege divină — din respectul către D-zeu, autorul ei; iar de altă parte, că numai acela lucră moral, care lucră *exclusiv* din respectul către lege ca atare, *fără considerare la alt motiv transcendent*, mai pe sus de lege, afară de rațiunea practică. Iată deraierea logicei Kantiane. Nici o rațiune, fie aceea cât de practică, nu mă poate sili să mă supun unei legi. Și fiindcă în etica lui Kant se spune, că legea morală nu are nici un motiv transcendent, numai chiar rațiunea mea, legea care mi-o fac eu, o cinstese eu așa cum vreau; iar alții se vor gândi poate altfel. Și așa ajungem acolo, în chestiuni de morală: câte capete atâtea păreri. O lege morală numai atunci poate fi cu adevărat obligatoare, rațională, dacă se bazează pe o ordine morală pozitivă deasupra căreia planează o autoritate supremă, mai pe sus de fire, care singură e în stare să-mi impună o obligațiune față de legea morală, prin sancțiuni. Fără o astfel de autoritate, legea morală nu poate exista. Și o morală fără sancțiuni, sau cu un principiu de datorie atât de anemic, ca cel Kantian, nu poate să conducă viața individului, și cu atât mai puțin a omenirii întregi.

Morala autonomă, laică, nu se poate susține nici în această formă culminantă, ce i-a împrumutat-o filozofia raționalistă a lui Kant.

Materialismul. Morala raționalistă a fost sortită să se scufunde cu totul în abisul *materialismului*, care a dat de mal orice religie, și în consecință, orice morală. În concepția materialistă nu există nimic, afară de materie, totul este materie. Nu există D-zeu, nu există suflet, nu există religiune și prin urmare nici o lege morală obligatoare în conștiință, sau cum zice materialistul Büchner: nu există nici o lege morală care să poată impune voinței o datorie morală.

Dar fiindcă fără o lege morală, care să înfrâneze

egoismul individual sau colectiv, nici o societate nu poate exista și nici indivizii nu pot trăi în mod pacific împreună, — materialistii au iscodit un mijloc, care să facă posibilă viața socială și fără motivul suprafiresc al legii morale. Acest mijloc ar fi: *legea civilă, legile statului*.

Și această etică socială este autonomă, pentru că pe baza principiului democrat despre suveranitatea poporului, legile statului ar fi produsul voinței poporului. Puterea obligatoare a acestor legi nu atârână de voința unei ființe suprafirești, ci de voința comună a celor, pe seama cărora s'au făcut și pe cari îi obligă, ca legi emanațe din voința colectivă a poporului „suveran“.

Puterea acestei morale de stat — în concepția materialistă — se razimă pe „*conștiința publică*“. Ori ce lucrare contrară acesteia este vrednică de pedeapsă. Așa dar, tot acolo suntem, ba mai rău. Această morală este o morală polițienească, care are o singură poruncă: „porunca a 11-a“: „Fă orice numai să nu ajungi în conflict cu legile statului“. Fură, omoară, înșală, numai să nu te prindă, că vai de pielea ta! De conștiință, de virtute în această morală nici vorbă nu poate fi, deoarece conștiința aici nu are nici un cuvânt, numai forța brachială te îndeamnă să faci binele și să înconjuri răul.

Ce autonomie morală! Omul numai până atunci se supune până ce stă polițaiul la spate. Prin această însă demnitatea firei omenești e distrusă cu totul; omul e dejosit mai tare ca și o brută, contestându-i-se orice înclinațiune morală mai nobilă.

Se crede, doară, că prin această s'ar putea susține ordinea multă vreme, când obligațiunea acestei legi morale e numai externă și se razimă pe forța brută, pe frica de pedeapsă fizică numai? Unde e idealul, frumusețea virtuții? Dacă odată se vor deslănțui toate patimile mulțimii „suverane“, oare forța brută va fi în stare să restabilească ordinea înăbușindu-le? Nici odată! Viața socială se va îneca în haosul anarhiei surpându-se întreg edificiul social. Acolo duce autonomia morală, morala bunului plac a apostolilor falși ai umanității și prorocilor mincinoși ai fericirii universale, cari au extirpat din sufletul lor orice credință religioasă, tolerându-o doară, ca necesară pentru cei simpli, pentru cei proști, și proclamând autonomia morală pentru cei „luminați“, cei „culți“.

Apoi existența unei morale cu totul independentă, autonomă, ar presupune și existența omului independent. Cea ce este o absurditate, căci om independent nu există. Omul vine pe lume cu totul neputincios și viața lui e în mâinile părinților. Dacă părinții ar socoti pe noul născut independent, de sine stătător și nu s'ar mai îngriji de el și nu l'ar nutri, nu l'ar crește, nu numai, că n'ar avea nici graiu omenesc, dar nici om n'ar fi din el în veci. Din primul moment al existenței sale omul e într'o continuă atârnare de alții de părinți, de învățători, de societate scl. Acum e ușor de aflat care ar fi sfârșitul acelora, cari n'ar ținea seamă de aceste legături și făcându-se pe sine independenți ar umbla după bunul lor plac. Nimeni, nimeni nu este independent pe suprafața pământului nici săracul, nici chiar împăratul. Omul independent nu s'a născut încă, și prin urmare, nici morală independentă nu poate să existe.

— f. —

¹ Mircea Florian: Indrumări în filozofie p. 395 - 6.

CRONICI

— **Conferințe apologetice.** Secția apologetică a Reuniunii Sf. Maria din Oradea aranjează în Duminicile postului mare o serie de conferințe apologetice în sala festivă a Primăriei.

Seria a deschis-o la 9 Martie *Msgr. Dr. Grigorie Pop* canonic, tratând despre revelațiunea supranaturală. În fața unui public numeros, distinsul conferențiar în cuvinte alese și cu o logică impecabilă a pus la punct greșelile raționaliste privitoare la natura și facultățile minții omenești în cunoașterea adevărilor, arătând necesitatea și posibilitatea descoperirii dumnezeiești.

Programul conferințelor cari vor urma este:

La 23 Martie Ioan Agârbiceanu: Temei și clădire în creștinism.

La 25 Martie (Bunavestire) Dr. Găvrila Stan: Cultul Preasfintei Fecioare.

La 30 Martie Simeon Gocan: Cultul icoanelor și iconografia orientală.

La 6 Aprilie Dr. Nicolae Flueraș: Creștinismul social.

La 13 Aprilie (Floriile) Dr. Iacob Radu: Raporturile dintre cele două biserici românești.

Conferințele, împreună cu un mic program artistic, se țin după masă la ora 6.

BIBLIOGRAFIE

Mihail I. Berza. — Memorator de Istorie. Partea I-a: Antichitatea și Evul Mediu până la 1300. — Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1929. — Prețul 70 Lei.

Scopul acestei lucrări ni-l spune — în prefață — însuși autorul:

1. de a fi folositor studenților și elevilor înaintea examenelor sau tezelor, atunci când nu ai vremea necesară pentru ca să poți reciti manualele sau tratatele după care ai preparat, ci doar ai timpul de a-ți arunca ochii pe câteva pagini de carte pentru a-ți împropăta cele citite;

2. de a înlătura convingerea falsă, că noțiunile istorice se învață ca și cum s'ar pune în compartimente complet separate: compartimentul istoriei Franței, compartimentul istoriei Românilor, etc. metodă care lasă o lacună regretabilă în cunoștințele celor puțin inițiați și ale elevilor. Exemplul cu care autorul ilustrează această afirmație este edificator: „am rămas din liceu cu impresia, că atunci când se termină istoria Grecilor, începe cea a Romanilor” (il răspunse un medic la întrebarea: „în ce raport de cronologie crezi că e istoria romana față de cea grecească?”)

Pentru a nu da loc unor asemenea inconveniențe, autorul prezintă evenimentele în fraze scurte — uneori prea scurte, — sincronice și sub formă de tabele sinoptice, pentru a da elevului o imagine clară a raportului dintre evoluția istorică a diferitelor State. Metoda aceasta de a trata evenimentele istorice este aci, fără îndoială, preferabilă metodei sistematice, mult mai greu de aplicat. În adevăr sunt puțini autori cari știu, că fundarea Romei (după tradiție pe la mijlocul secolului al VIII, a. Cr.) este abia cu un secol mai târziu ca Licurg al Spartei, că Impărăteasa Irena, Impăratul Nicefor I. Usurpatorul, etc. au fost contemporani cu Carol cel Mare, sau că Constantin Vodă Brâncoveanu este contemporan cu Ludovic al XIV-lea, Regele Soare, etc., etc.

Nu suntem însă de acord cu autorul în ce privește unele date, fixate cam arbitrar, dar asupra cărora nu putem insista. Totuși dăm un exemplu: Cucerirea Bulgariei de către Vasile II. Bulgaroctonul n'a fost la 1014, ci la 1018, dată admisă de majoritatea istoricilor. Asupra operelor de artă s'a insistat prea puțin și de loc asupra faptelor economice, sociale și religioase; foarte puțin asupra cauzelor evenimentelor. La o eventuală ediție nouă este de dorit să fie tratate în coloanele respective, pentru că fără ele istoria se prezintă incompletă. De asemenea vor fi bine primite și îmbunătățirile promise de autor: bibliografiile, o dezvoltare mai mare, etc. — Numeroasele greseli de tipar sunt regretabile. Coboară mult din valoarea cărții și îngreunează consultarea. De altcum o recomandăm tuturor. Se poate căpăta dela Tipografia „Presa Bună” Iași, Str. Ștefan cel Mare 36. I. P.

HÖNIG FRIDERIC

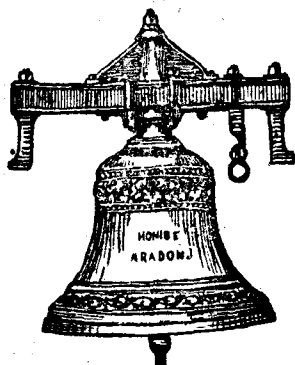
ARAD, STRADA BARIȚIU 10-21.

Cea mai veche și mai mare turnătorie de clopote din România.

La comandă fabrică clopote de orice mărime din cel mai curat bronz pentru clopote pe lângă garanția mare și cu prefixarea precisă a tonurilor. Invenție proprie licențiată.

Rechizite și scaune de fer pentru clopote. Motoare electrice pentru clopotit. — Condițiuni avantajoase de plată.

Fondată
la anul 1840.

Caut 3 (trei) exemplare din cartea lui *Bunea: Episcopul Inocențiu Micu-Clain*. Cine o are de vânzare să indice prețul Păr.-lui Dr. L. Tăutu, profesor de teologie, — Oradea, Piața Unirii 3.

NOU!

JEAN CARRÈRE

TRIUMFUL PAPANITĂȚII

Tradusă de Societatea „Sf. Ioan Gură de Aur”, Oradea.
CUPRINDE:

Prefață, de Pr. Dr. Al. L. Tăutu — Pentru ce este Roma eternă — Tu es Petrus — Petru și Cezar — Chestiunea Romană — Spre viitor; Adaos: Legea garanțiilor — Tratatul din 11 Febr. 1929 între sf. Scaun și Italia — Concordatul cu Italia — Statul papal — Lista papilor și împăraților. — Prețul Lei: 100.— :: Se poate comanda dela Seminarul Teologic. unit, Oradea, Parcul St. cel Mare No. 8.

